

ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
“УКРАЇНСЬКА АКАДЕМІЯ БАНКІВСЬКОЇ СПРАВИ
НАЦІОНАЛЬНОГО БАНКУ УКРАЇНИ”

СЕМЕНОГ АНДРІЙ ЮРІЙОВИЧ

УДК 336.7:330.35](477)(043.3)

ВПЛИВ ДІЯЛЬНОСТІ ФІНАНСОВИХ УСТАНОВ НА ЕКОНОМІЧНЕ ЗРОСТАННЯ УКРАЇНИ

Спеціальність 08.00.08 – Гроші, фінанси і кредит

Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Суми – 2011

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана у Державному вищому навчальному закладі “Українська академія банківської справи Національного банку України”, м. Суми.

Науковий керівник – доктор економічних наук, професор
Шкільник Інна Олександрівна,
ДВНЗ “Українська академія банківської справи
Національного банку України”,
проректор

Офіційні опоненти: доктор економічних наук, доцент
Кравчук Ганна Вікторівна,
Чернігівський державний
технологічний університет,
професор кафедри фінансів;
кандидат економічних наук,
Прімерова Олена Костянтинівна,
Національний університет
“Києво-Могилянська академія”,
доцент кафедри фінансів

Захист дисертації відбудеться 23 грудня 2011 р. о 13.00 на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 55.081.01 у Державному вищому навчальному закладі “Українська академія банківської справи Національного банку України” за адресою: 40000, м. Суми, вул. Петропавлівська, 57, зала засідань вченої ради.

З дисертацією можна ознайомитися в бібліотеці Державного вищого навчального закладу “Українська академія банківської справи Національного банку України” за адресою: 40000, м. Суми, вул. Покровська, 9/1.

Автореферат розісланий 22 листопада 2011 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

І. М. Бурденко

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. Глобальна фінансова криза, яка не оминула Україну, виявила наявність тісних взаємозв'язків між розвитком фінансової системи та станом реального сектора економіки країни. Дослідницький пошук науковців і світовий емпіричний досвід підтвердив необхідність ефективної діяльності фінансового сектора для успішного економічного розвитку країни. Представлений багатofункціональною сукупністю фінансових установ, фінансовий сектор виступає потужною єднальною ланкою між фінансовим ринком і реальним сектором економіки. В умовах ринкової перебудови вітчизняної економіки фінансові установи не лише виконують функції грошово-розрахункового забезпечення, а й мобілізують і трансформують вільні заощадження в інвестиційні ресурси для розширеного відтворення економіки, активно спрямовують діяльність на отримання прибутку та задоволення потреб суб'єктів у фінансових послугах і тим самим забезпечують економічне зростання. Однак, незважаючи на існуючі особливості функціонування та розвитку банківських та небанківських фінансових установ, їх роль у забезпеченні економічного зростання залишається неоднозначною як за напрямками впливу, так і за видами діяльності, що потребує системного комплексного дослідження.

Для аналізу сутності й дослідження механізму функціонування фінансових установ накопичено значний досвід: окреслено місце, роль, особливості розвитку фінансових установ (А. Єпіфанов, В. Зимовець, О. Козьменко, С. Козьменко, В. Корнєєв, В. Опарін, М. Савлук, І. Сало); з'ясовано роль банків і небанківських фінансових установ у забезпеченні ефективного функціонування фінансового ринку України (Т. Андрушків, Т. Васильєва, О. Дорош, І. Каракулова, Г. Кравчук, С. Леонов, С. Міщенко, С. Науменкова, О. Прімерова, С. Циганов, І. Школьник); здійснено аналіз взаємодії фінансових установ та суб'єктів реального сектора економіки (О. Барановський, О. Герасимова, О. Дзюблюк, Р. Лепак, А. Мороз, Р. Санталієв та ін.); обґрунтовано історико-економічні аспекти становлення і розвитку фінансових установ країни в суспільно-економічному відтворенні (В. Базилевич, В. Вірченко, О. Вовчак, Ю. Дяченко, С. Зубик, П. Леоненко, Д. Морозов, І. Новікова, П. Юхименко). Роль фінансових установ у підвищенні ефективності функціонування національної економіки досліджують зарубіжні економісти Ф. Аллен, Г. Габбарт, Дж. Герлі, Р. Голдсміт, Дж. Грінвуд, Д. Даймонд, К. Джалан, Х. Джонсон, Е. Дж. Доллан, Р. Кінг, А. Кхан, Р. Лівайн, Р. Раджан, П. Роуз та ін.

Разом з тим дискусійними є питання сутності фінансових установ як економічної категорії у взаємозв'язках із поняттями “фінансова система”, “фінансовий ринок”, “фінансовий сектор”, “фінансовий посередник”; недостатньо чітко обґрунтована їх роль і місце у фінансовій системі. Актуальною є проблема дослідження впливу діяльності банків і небанківських фінансових установ для забезпечення економічного зростання України, визначення пріоритетних

напрямів посилення позитивного впливу діяльності фінансових установ на економічне зростання держави.

Об'єктивна потреба й економічне значення проведення цілісного дослідження впливу діяльності фінансових установ на економічне зростання України, недостатня теоретична і практична розробленість комплексного аналізу діяльності фінансових установ, а також науково-методичних підходів до оцінки їх впливу на економічне зростання країни зумовлюють актуальність теми.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дослідження виконувалося в межах науково-дослідних робіт у ДВНЗ “Українська академія банківської справи Національного банку України”, а саме: «Сучасні технології фінансово-банківської діяльності в Україні» (номер державної реєстрації 0102U006965); «Формування страхового ринку України в контексті сталого розвитку» (номер державної реєстрації 0107U01213); «Реформування фінансової системи України в умовах євроінтеграційних процесів» (номер державної реєстрації 0109U006782). До звітів за цими темами увійшли пропозиції автора щодо аналізу ефективності кредитної діяльності банків методом побудови кривої концентрації розподілу виданих кредитів підприємствам й установам реального сектора економіки відносно їх внесків до сукупної валової доданої вартості; аналізу впливу небанківських фінансових установ на динаміку ВВП країни на основі методу розрахунку багатofакторних рівнянь залежностей; науково-методичний підхід до оцінки розвитку фінансового сектора України.

Метою дослідження є розробка науково-методичних підходів та методичного забезпечення оцінки і формування позитивного впливу діяльності фінансових установ на економічне зростання України.

Відповідно до поставленої мети визначено такі **завдання дослідження**:

- розкрити зміст та економічну сутність поняття “фінансова установа” у взаємозв'язках із поняттями “фінансова система”, “фінансовий ринок”, “фінансовий сектор”, “фінансовий посередник”;
- розглянути еволюцію поглядів представників наукових шкіл щодо ролі та впливу діяльності фінансових установ на економічне зростання країни;
- дослідити місце фінансових установ у моделях фінансових систем;
- провести аналіз діяльності банків і небанківських фінансових установ з метою вияву їх впливу на економічне зростання України;
- здійснити моделювання впливу діяльності фінансових установ та фондового ринку на економічне зростання України;
- обґрунтувати механізм впливу діяльності фінансових установ на економічне зростання в контексті дослідження ефективності фінансового сектора України;
- здійснити оцінку впливу інфляції на діяльність фінансових установ у контексті дослідження фінансового сектора України;
- поглибити методичні підходи до оцінки наслідків світової фінансової кризи на діяльність фінансових установ та визначити основні напрями посилення впливу

діяльності фінансових установ на економічне зростання України в умовах фінансової кризи.

Об'єкт дослідження – процеси впливу діяльності фінансових установ на економічний розвиток країни.

Предмет дослідження – науково-методичне забезпечення діяльності фінансових установ у напрямі сприяння розширеному відтворенню та економічному зростанню України.

Методи дослідження. Методологічну основу дослідження становлять фундаментальні положення економічної теорії, теорії фінансів, наукові праці вчених-економістів, присвячені дослідженню проблем діяльності фінансових установ та їхнього впливу на економічне зростання країни.

Для розв'язання поставлених завдань і досягнення мети використано комплекс загальнонаукових і спеціальних методів дослідження, зокрема наукової абстракції, аналізу та синтезу, функціонального і системного аналізу, індукції та дедукції – для розкриття теоретичних положень діяльності фінансових установ й обґрунтування категоріального апарату; історико-логічний метод – для дослідження еволюції теоретичних поглядів на роль і місце фінансових установ в економічному зростанні країни; економіко-статистичний аналіз – для оцінювання впливу банків на функціонування реального сектора економіки, ідентифікації впливу інфляції на діяльність фінансових установ; економіко-математичне моделювання – для аналізу впливу банків, небанківських фінансових установ та фондового ринку на індикатори економічного зростання країни в докризовий період, а також в умовах кризи на основі застосування методу послідовних різниць та адаптивних методів; метод багатofакторних рівнянь залежностей – для оцінки характеру впливу небанківських фінансових установ на динаміку економічного зростання; системно-структурний метод, метод логічного узагальнення – для обґрунтування напрямів посилення впливу діяльності фінансових установ на економічне зростання України на основі аналізу ефективності фінансового сектора.

Інформаційною базою дослідження є законодавчі та нормативно-правові документи з питань розвитку фінансового ринку й окремих його сегментів, статистичні дані Держкомстату України, Національного банку України, Державної комісії з цінних паперів і фондового ринку України, Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг України, Міністерства фінансів України, Світового банку, Організації економічного співробітництва та розвитку, Міжнародного валютного фонду, дисертації та наукові публікації вітчизняних та зарубіжних дослідників.

Наукова новизна результатів дослідження полягає в розробці й обґрунтуванні теоретичних положень та методичних рекомендацій щодо оцінки і забезпечення позитивного впливу діяльності фінансових установ на економічне зростання України. Найбільш вагомими результатами дослідження, які характеризуються науковою новизною, отримані особисто і виносяться на захист, полягають у наступному:

вперше:

- запропоновано науково-методичний підхід до визначення характеру та рівня впливу діяльності фінансових установ на економічне зростання країни за індикаторами економічного зростання та індикаторами ефективності функціонування фінансового сектора (банківського, небанківського та сектора фондового ринку) на основі застосування економіко-математичної моделі, що базується на використанні методу послідовних різниць у докризовий період та адаптивних методів в умовах кризи;

удосконалено:

- науково-методичне забезпечення оцінки впливу банків на економічне зростання країни шляхом дослідження тенденцій зміни валової доданої вартості в залежності від процесів кредитування методом побудови кривої концентрації, а також порівняння фактичних обсягів кредитування з нормативними потребами суб'єктів господарювання. Це дало можливість визначити наявність системної диспропорції між обсягами отриманих кредитів суб'єктами господарювання за видами економічної діяльності та їх часткою у валовій доданій вартості;
- наукові засади та процедури оцінювання впливу діяльності небанківських фінансових установ на економічне зростання країни на основі застосування методу розрахунку багатофакторних рівнянь залежностей, що дозволило обґрунтувати наявність тісного взаємозв'язку між ступенем розвитку небанківських фінансових установ і темпами економічного зростання як безпосередньо (через здійснення активних операцій), так і опосередковано (через банківський сектор, державний бюджет та фондовий ринок);
- науково-методичний підхід до оцінювання ефективності фінансового сектора в забезпеченні економічного зростання країни на базі поетапного моделювання комплексного показника фінансового сектора (відбір сукупності показників для конструювання комплексного показника фінансової глибини; нормалізація відповідних показників; розподіл показників за характером впливу на результат сектора; розрахунок параметрів множинної лінійної регресії, стандартизованих коефіцієнтів моделі, дельта-коефіцієнтів моделі; формування комплексного критерію);

набули подальшого розвитку:

- зміст поняття фінансових установ як інститутів, що надають фінансові послуги та виступають єднальною ланкою між фінансовою системою і реальним сектором економіки, забезпечують функціонування фінансового ринку, формують сприятливий інвестиційний клімат, стимулюють економічне зростання країни і в сукупності створюють фінансовий сектор;
- обґрунтування сценаріїв розвитку фінансового сектора економіки (сценаріїв швидкого зростання, інерційно-тенденційного, віддаленого зростання та кризового) на основі оцінки можливостей реалізації заходів державного регулювання ефективності діяльності фінансових установ (успішна, часткова реалізація заходів) та врахування макроекономічної ситуації (стабільна та нестабільна ситуація на світовому і національному фінансових ринках);

- науково-методичні положення визначення залежності показників розвитку фінансового сектора від інфляційних процесів шляхом встановлення її критичних значень, що дають змогу врахувати зміну характеру чутливості та ступеня її впливу на фінансову глибину країни залежно від початкової точки зростання;
- теорія “відриву фінансового сектора”, відповідно до якої фінансовий сектор пропонується розглядати як самостійну сферу виробництва, що діє за схемою “активи – нові активи” і характеризується самозабезпеченістю та спекулятивністю.

Практичне значення отриманих результатів. Обґрунтовані теоретичні висновки і розроблені практичні рекомендації можуть бути використані у процесі розробки державних програмних документів, що визначатимуть стратегію розвитку фінансового сектора країни.

Наукові результати дисертаційної роботи знайшли практичне застосування в роботі окремих установ, що підтверджується відповідними довідками та актами. Розроблені пропозиції стосовно аналізу та оцінки потреб суб’єктів господарювання реального сектора економіки (за різними видами економічної діяльності) у довгостроковому та короткостроковому кредитуванні були використані в діяльності Сумської філії АКБ «Імексбанк» (довідка від 12.10.2010 № 1345). Рекомендації щодо застосування економетричних рівнянь залежностей для оцінки впливу небанківських фінансових установ на економічне зростання України використовувалися у практичній діяльності Львівської РД ПАТ СК «Країна» (довідка від 10.09.2011 № 10/09/11 Д). Результати побудови економетричної моделі впливу показників діяльності фінансових установ і фондового ринку на економічне зростання використовувалися в діяльності Львівської філії ПАТ «Банк «Київська Русь» (довідка від 08.09.2011 № 2055) та відділення «АТ ОТП Банк» в м. Черкаси (довідка від 18.08.2011 № F00-01/2573). Науково-методичний підхід до розрахунку комплексного показника оцінки фінансового сектора, а також одержані автором результати і пропозиції стосовно аналізу ефективності кредитної діяльності банків методом побудови кривої концентрації розподілу виданих кредитів підприємствам й установам реального сектора економіки відносно їх внесків до сукупної валової доданої вартості використані в діяльності Вінницької філії АТ Укресімбанку (довідка від 19.08.2011 № 074-06/1279).

Результати наукового дослідження використовуються в навчальному процесі ДВНЗ «Українська академія банківської справи Національного банку України» при викладанні дисциплін «Фінансове посередництво», «Фінансовий ринок», «Інвестування» (акт впровадження від 20 червня 2011 р.).

Особистий внесок здобувача. Результати наукового дослідження, які виносяться на захист, отримані автором особисто і знайшли відображення в опублікованих працях. Особистий внесок у праці, що написана у співавторстві, вказано у списку публікацій.

Апробація результатів дисертації. Основні положення та результати проведеного дослідження обговорювалися і дістали позитивну оцінку

на засіданнях кафедри фінансів, звітних наукових конференціях ДВНЗ “Українська академія банківської справи Національного банку України” (2009–2011), оприлюднювалися на 8 науково-практичних конференціях різного рівня, зокрема: на Другій міжнародній науковій конференції “Інноваційний розвиток суспільства за умов крос-культурних взаємодій” (Суми, 2009), VIII Міжнародній науково-практичній інтернет-конференції “Розвиток України в XXI столітті: економічні, соціальні, екологічні, гуманітарні та правові проблеми” (Тернопіль, 2010), VII Міжнародній науково-практичній конференції “Бъдещите изследования – 2011” (Белград, 2011), IV Міжнародній науково-практичній конференції “Інноваційний розвиток суспільства за умов крос-культурних взаємодій” (Суми, 2011), XIII Міжнародній науково-практичній конференції аспірантів і студентів “Проблеми развития финансовой системы Украины в условиях глобализации” (Симферополь, 2011), VI Міжнародній науково-практичній конференції “Міжнародна банківська конкуренція: теорія і практика (Суми, 2011), а також на XII Всеукраїнській науково-практичній конференції “Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України” (Суми, 2009), Дев’ятій всеукраїнській науково-практичній конференції “Фінансова система України: становлення та розвиток” (Острог, 2010).

Публікації. Основні наукові положення, результати і висновки дисертації опубліковано в 17 наукових працях загальним обсягом 6,58 друк. арк., з яких особисто автору належить 6,39 друк. арк., у тому числі 11 статей у наукових фахових виданнях з економіки, 6 – у збірниках матеріалів конференцій.

Структура та обсяг роботи. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків до кожного розділу, загальних висновків, списку використаних джерел (230 найменувань), семи додатків.

Повний обсяг дисертації становить 270 сторінок, основний текст займає 212 сторінок. Робота містить 33 таблиці та 30 рисунків на 67 сторінках основного тексту.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **вступі** обґрунтовано актуальність проблеми, визначено мету, завдання, об’єкт, предмет і методи дослідження, зв’язок роботи з науковими програмами і темами, розкрито наукову новизну і практичне значення одержаних результатів, вказано особистий внесок здобувача, зазначено стан апробації і впровадження результатів наукового пошуку.

У першому розділі “**Теоретичні засади дослідження впливу діяльності фінансових установ на економічне зростання країни**” охарактеризовано сутність фінансової установи, її роль і місце у фінансовій системі в контексті економічного зростання країни, узагальнено економічні погляди представників різних наукових шкіл щодо ролі і місця, впливу діяльності фінансових установ на економічне зростання країни, окреслено місце фінансових установ у моделях фінансових систем.

Опрацювання теоретичних джерел дало змогу з'ясувати дискусійність наукових позицій щодо сутності поняття фінансової установи, її ролі і місця у фінансовій системі в контексті економічного зростання країни, зіставити наукові підходи до розуміння економічного змісту цього поняття у взаємозв'язках із поняттями “фінансова система”, “фінансовий ринок”, “фінансовий сектор”, “фінансовий посередник”, “фінансовий інститут”.

На підставі аналізу фахових студій, довідникових джерел фінансову систему окреслено як динамічну багатоаспектну структуру в єдності відокремлених і взаємопов'язаних сфер і ланок фінансів, взаємодія між якими забезпечується фінансовими установами, що функціонують на відповідних організаційно-правових засадах і впливають на економічний розвиток країни.

У результаті узагальнення наукових поглядів фінансові установи запропоновано розглядати як інститути, що надають фінансові послуги та виступають єднальною ланкою між фінансовою системою та реальним сектором економіки, забезпечують функціонування фінансового ринку, формують ресурсну базу розширеного відтворення, стимулюють економічне зростання країни і в сукупності створюють фінансовий сектор. До фінансових установ відносять банки, страхові компанії, інвестиційні фонди, установи накопичувального пенсійного забезпечення, кредитні спілки, ломбарди, лізингові компанії та інші компанії. Основою професійної діяльності фінансових установ є фінансове посередництво, спрямоване на задоволення економічних потреб клієнтів шляхом надання фінансових послуг, які пов'язані з отриманням і перерозподілом фінансових коштів, крім випадків, передбачених законодавством.

У розділі доводиться наявність тісного взаємозв'язку між фінансовим сектором економіки, що представлений сукупністю банків і небанківських фінансових установ, та економічним зростанням. Наголошується, що поняття «економічне зростання» й «економічний розвиток» взаємозалежні: факт зростання стимулює появу нових видів економічної діяльності з новими підходами до виробництва, споживання та розподілу продукції, разом з тим позитивні якісні зміни у відносинах права власності, розподілу доходів, доступу до фінансування в цілому активно впливають на економічний розвиток. Відмінність між поняттями полягає в різних вимірниках. Економічне зростання визначають кількісно, за допомогою системи відповідних показників зростання ВВП, ВВП. Натомість економічний розвиток – це передусім якісна оцінка економічного зростання, що супроводжується зміною структури економіки і зростанням добробуту населення.

Охарактеризоване вище дає підстави більш логічно визначати діяльність фінансових установ, спрямовану на мобілізацію і трансформацію фінансових ресурсів як вагомий фактор економічного зростання. Надаючи кредитні та інвестиційні (при купівлі акцій, облігацій) ресурси, фінансові установи сприяють розширенню виробництва в реальному секторі економіки і, таким чином, виступають фактором пропозиції. Здійснюючи споживче кредитування, вони виступають фактором попиту. Залучення фінансових ресурсів, у тому числі

й надлишкових, від суб'єктів економіки та передача їх суб'єктам з дефіцитом цих ресурсів, засвідчує наявність ознак фактора перерозподілу. Основою реалізації впливу на економічне зростання країни є кредитно-інвестиційна діяльність фінансових установ, що залежить від обсягів їх активів (рис. 1).

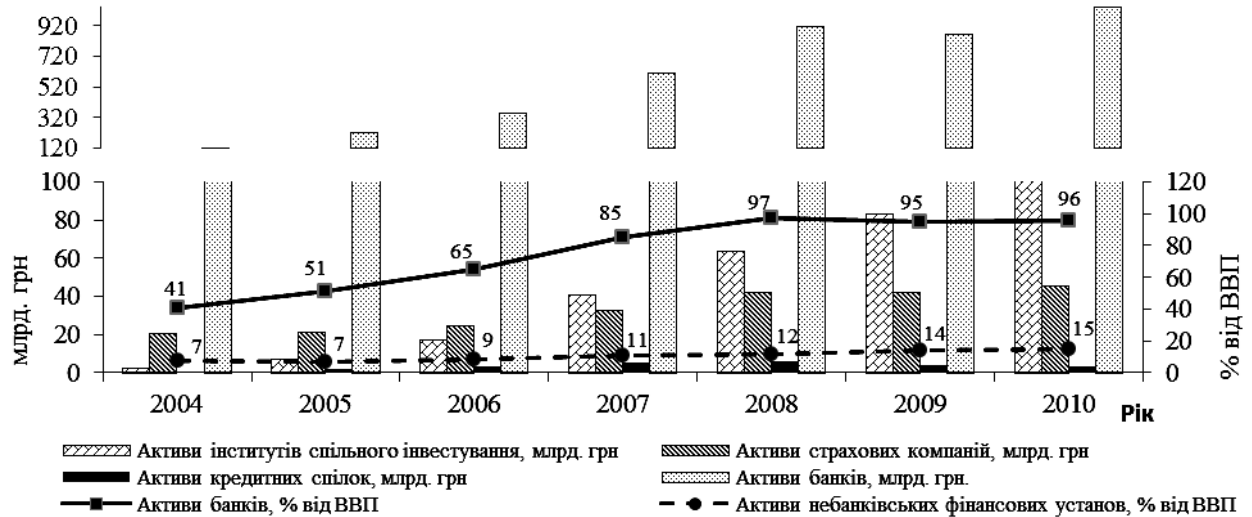

Рис. 1. Обсяги активів фінансових установ за 2004-2010 рр.

У розділі систематизовано наукові напрацювання представників меркантилізму, класичної та неокласичної шкіл політекономії, кейнсіанства, інституціоналізму, монетаризму, традиційних та сучасних теорій фінансового посередництва щодо ролі і місця фінансових установ, їх впливу на економічне зростання країни. Відзначено динаміку наукових поглядів у розумінні фінансових установ від «звичайних обслуговувачів» народного господарства до невід'ємної складової системи трансформації заощаджень в інвестиції на основі достовірної та своєчасної інформації про ситуацію на фінансовому і товарному ринках.

У сучасних економічних дослідженнях актуалізується проблема вибору моделі фінансової системи (банкоцентричної, ринково орієнтованої), оптимальної для забезпечення економічного зростання країни. Проведене дослідження дало підстави характеризувати модель фінансової системи як таку архітектуру національної фінансової системи, що обумовлює напрями руху фінансових потоків, способи взаємодії фінансового та реального секторів економіки і структуру фінансових установ, які забезпечують її функціонування. Узагальнення та оцінка факторів, що визначають модель фінансової системи (переважаюча форма фінансування, рівень концентрації банківської діяльності, ступінь впливу банків на фондовий ринок та їх участь у капіталі підприємств), дозволили обґрунтувати припущення щодо процесу формування банкоцентричної моделі фінансової системи в Україні. У сучасних умовах відбуваються процеси конвергенції моделей фінансових систем, при цьому незалежно від типу фінансової системи ефективно функціонування її інституційних складових забезпечує

передумови для економічного зростання країни. Досвід функціонування фінансових систем у зарубіжних країнах слугує підґрунтям для розбудови вітчизняної моделі фінансової системи, основу для якої повинні забезпечувати як банки, так і небанківські фінансові установи за активної участі фондового ринку.

У другому розділі “Аналіз впливу діяльності фінансових установ на економічне зростання України” проаналізовано кредитно-інвестиційну діяльність банків і небанківських фінансових установ на фінансовому ринку України, проведено економіко-математичне оцінювання впливу діяльності банків, небанківських фінансових установ та фондового ринку на економічне зростання країни.

У процесі дослідження обґрунтовано, що вплив діяльності банків на економічне зростання країни забезпечується шляхом взаємодії із суб’єктами господарювання реального сектора економіки. Це знаходить вияв у динаміці залучення та використання банківського кредитування для реалізації інвестиційних програм суб’єктами економічної діяльності і в цілому впливає на обсяги та характер створення валової доданої вартості.

Статистичний аналіз кредитної діяльності банків за 2000–2009 рр. засвідчив, що доступ до дешевого фінансування на міжнародних ринках і стабільний приріст депозитів значною мірою стимулювали зростання обсягів банківського кредитування: частка виданих кредитів щодо ВВП країни зросла із 23,8 % у 2000 р. до 80,2 % у 2009 р. Визначено також, що лише незначна частка банківського кредитування спрямовувалася на оновлення основних фондів підприємств: частка кредитів, що надходили в основний капітал підприємств реального сектора, складала в середньому 4,9 % від загального обсягу виданих кредитів або 2,3 % від обсягу ВВП; водночас частка споживчого кредитування досягла 40 % від сукупного обсягу кредитування.

На основі методу побудови кривої концентрації (за прикладом кривої Лоренца) та розрахунку коефіцієнта концентрації (на основі “коефіцієнта Джині”) (1) доведено наявність структурної нерівномірності між обсягами отриманих кредитів підприємствами й установами реального сектора економіки відповідно до видів економічної діяльності та обсягами створеної ними валової доданої вартості:

$$G = \left| 1 - \sum_{k=1}^n (X_k - X_{k-1})(Y_k + Y_{k-1}) \right|, \quad (1)$$

де G – коефіцієнт концентрації;

X_k – кумульована частка доданої вартості, що створена відповідним видом економічної діяльності (згідно з ранжуванням);

Y_k – частка кредитів, яку в сукупності отримують нефінансові корпорації відповідного виду економічної діяльності.

Обґрунтовано, що у 2007 р. сфера торгівлі залучила понад 39 % від сукупного обсягу кредитних ресурсів, наданих сектору нефінансових корпорацій, натомість її частка в загальній валовій доданій вартості складала 14,5 %.

Найбільш оптимальний розподіл використання кредитних ресурсів був характерний для сектора сільського господарства: його частка у валовій доданій вартості перевищувала частку отриманих ним кредитів на 13 %. Доведено, що протягом 2007–2009 рр. диспропорції між видами економічної діяльності стосовно обсягів кредитів і валової доданої вартості посилилися. Загальна нерівномірність зросла на 19,4 % (рис. 2).

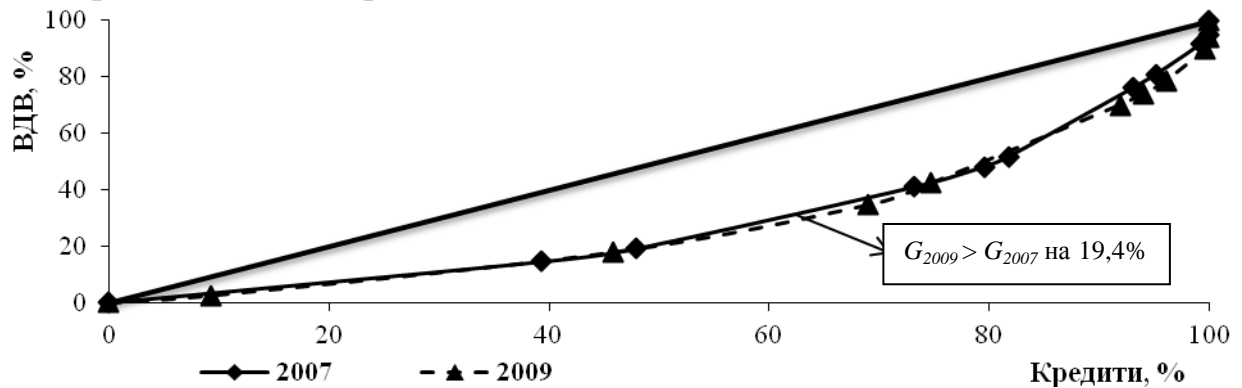

Рис. 2. Крива концентрації обсягів кредитування та валової доданої вартості (ВДВ) суб'єктами господарювання за видами економічної діяльності

Аналіз внесків структури кредитування за термінами в нерівномірність розподілу на основі розрахунку коефіцієнтів еластичності за кривою дав можливість довести, що внесок довгострокових кредитів (63,7 %) у загальну нерівномірність є більшим, ніж короткострокових кредитів. Зростання обсягів виданих короткострокових кредитів на 1 % зменшує нерівномірність на 0,09 %, а зростання довгострокових кредитів на 1 % збільшує загальну нерівномірність розподілу кредитів на 0,11 %.

Методом порівняння фактичних обсягів кредитів, що надані суб'єктам реального сектора з нормативними потребами, визначено низький рівень забезпеченості підприємств кредитними ресурсами. Обґрунтовано, що фактичні обсяги кредитування забезпечили нормативні потреби реального сектора на третину (2007 р. – 28,11 %, 2008 р. – 37,38 %, 2009 р. – 34,44 %). До найбільш забезпечених у кредитних ресурсах відносно нормативних потреб віднесено підприємства торгівлі, будівництво та сільське господарство. Проведений аналіз дозволив дійти висновку про значну відірваність кредитної діяльності банків від потреб реального сектора та їх орієнтацію на швидкий і високий дохід. Підтвердженням цього є низька частка кредитування капітальних інвестицій промислових підприємств, високі відсоткові ставки, короткотерміновість більшості позик, їх валютна складова.

У розділі на основі аналізу вітчизняної і зарубіжної статистичної інформації доведено зростаючу роль небанківських фінансових установ в економіці. Вплив їх діяльності на економічне зростання країни здійснюється з урахуванням динаміки вартості активів та структури їх розміщення. За 2004–2009 рр. вартість активів вітчизняних небанківських фінансових установ зросла більше, ніж удвічі, і досягла 14,3 % від ВВП України. На основі аналізу структури

портфеля активів небанківських фінансових установ в Україні та за кордоном підтверджено припущення щодо формування в Україні банкоцентричної моделі фінансової системи. Встановлено, що найбільшу питому вагу в активах небанківських фінансових установ займають банківські вкладення.

На основі методу розрахунку багатофакторних рівнянь залежностей за показниками обсягу банківських кредитів, активів страхових компаній, НПФ, ІСІ та кредитних спілок виявлено тісний зв'язок між ступенем розвитку небанківських фінансових установ і темпами зростання номінального ВВП. Доведено, що при сукупному збільшенні рівнів факторів на одиницю обсяг ВВП зростає в 0,0279 раза (2):

$$Y_{x_{1-5}} = 64883 \times \left[1 + 0,0279 \times \sum_{i=1}^n d_{x_i} \right], \quad (2)$$

де $Y_{x_{1-5}}$ – ВВП країни;

$\sum_{i=1}^n d_{x_i}$ – сума відхилень значень факторних ознак.

Обґрунтовано, що основним каналом впливу виступає інвестиційна діяльність небанківських фінансових установ. Від структури їх активів залежить механізм впливу: опосередкований – через вкладення в банківські депозити, тобто через банківську систему чи вкладення в акції, а отже, через зростання капіталізації фондового ринку; прямий – через вкладення в облігації підприємств, векселі, нерухомість, споживчі кредити і т. д.

Доведено, що позитивний вплив банків і небанківських фінансових установ забезпечується їх інвестиційною діяльністю на фондовому ринку. З'ясовано, що частка українського фондового ринку у структурі публічних первинних розміщень акцій вітчизняними підприємствами становила лише 3 % (102 млн. дол. за 2005–2011 рр.). Головною рушійною силою розвитку фондового ринку визначено діяльність банків, які здійснюють понад 50 % обсягу торгівлі облігаціями, 57 % випусків акцій, 23 % випусків облігацій.

З метою оцінки впливу діяльності банків, небанківських фінансових установ і фондового ринку на економічне зростання України здійснено економіко-математичне оцінювання залежності динаміки ВВП від обсягів активів фінансових установ та обсягу торгів на фондовому ринку за кварталними даними 2005–2010 рр. У розділі на основі методу послідовних різниць ідентифіковано експоненційну нелінійну залежність між факторними і результативною ознаками в докризовий період (2005 р. – III кв. 2008 р.), яка засвідчує існування односпрямованого напрямку, а також тенденцію до зростання досліджуваних параметрів. Дану залежність представлено у вигляді першого рівняння моделі (3). Для аналізу тенденцій впливу факторних ознак на результативну в період кризи (IV кв. 2008 р. – 2010 р.) обґрунтовано доцільність використання адаптивного методу (метод Брауна) побудови системи лінійних рівнянь. Такий

метод дозволяє враховувати різнонаправленість і хаотичність динаміки факторних та результативної ознак (3).

На основі перевірки першого рівняння моделі на чутливість визначено, що в докризовий період (2005 р. – III кв. 2008 р.) позитивна динаміка збільшення ВВП країни була обумовлена зростанням: активів банків на 77 %, операцій з цінними паперами на 9,2 %, активів небанківських фінансових установ на 1,7 %. Це стало наслідком динамічного зростання активів банків щодо ВВП з 51 до 97 %. У кризовий період (IV кв. 2008 р. – 2010 р.) спостерігалася протилежна тенденція: зростання ВВП країни забезпечувалося переважно збільшенням активів небанківських фінансових установ (61 %), натомість частка банків складала 29,7 %, а внесок фондового ринку – 9,3 %. Об’єктивною причиною визначено низькі темпи зростання ВВП, а також суттєву волатильність активів банків.

$$\left\{ \begin{array}{l} y = 0,0096 \cdot \left[e^{11,36+1,57 \cdot 10^{-6} \cdot x_1} \right] + 0,7364 \cdot \left[e^{10,87} + e^{4,82 \cdot 10^{-5} \cdot x_2} \right] + 0,2474 \cdot \left[e^{11,13+5,27 \cdot 10^{-6} \cdot x_3} \right] \\ \left. \begin{array}{l} y_{IIIкв.(2010)} = 0,3468 \cdot [840540,61 - 754,34 \cdot \tau]^* + 0,7141 \cdot [35050,17 - 27,13 \cdot \tau]** + \\ + 0,1086 \cdot [193,89 - 62,15 \cdot \tau]*** \\ y_{IIкв.(2010)} = 0,3468 \cdot [844297,08 + 3756,47 \cdot \tau]^* + 0,7141 \cdot [35329,58 + 279,42 \cdot \tau]** + \\ + 0,1086 \cdot [332,01 + 138,11 \cdot \tau]*** \\ y_{IIIкв.(2010)} = 0,3468 \cdot [868845,09 + 24548,01 \cdot \tau]^* + 0,7141 \cdot [37892,69 + 2563,11 \cdot \tau]** + \\ + 0,1086 \cdot [478,29 + 146,28 \cdot \tau]*** \\ y_{IVкв.(2010)} = 0,3468 \cdot [845947,57 - 22897,52 \cdot \tau]^* + 0,7141 \cdot [40985,38 + 3092,69 \cdot \tau]** + \\ + 0,1086 \cdot [529,51 + 51,23 \cdot \tau]*** \end{array} \right. , \quad (3)$$

- де y – рівень ВВП;
 x_1 – активи банків;
 x_2 – активи небанківських фінансових установ;
 x_3 – обсяг торгів цінними паперами;
 τ – період прогнозу;
 $*$ – коефіцієнт рівняння впливу активів банків на ВВП;
 $**$ – коефіцієнт рівняння впливу активів небанківських фінансових установ на ВВП;
 $***$ – коефіцієнт рівняння впливу обсягів операцій з цінними паперами на ВВП.

Встановлено, що ефективний вплив фінансових установ на економічне зростання країни можливий насамперед за умови їх синергетичної діяльності.

У третьому розділі “**Науково-методичне обґрунтування впливу діяльності фінансових установ на економічне зростання України**” здійснено науково-методичне обґрунтування впливу діяльності фінансових установ на економічне зростання України в контексті дослідження ефективності фінансового сектора, проведено оцінку впливу інфляції на діяльність фінансових установ, обґрунтовано напрями посилення впливу діяльності фінансових установ на економічне зростання України в умовах фінансової кризи.

На основі аналізу і систематизації дослідницьких матеріалів встановлено, що ефективність фінансового сектора важливо визначати з урахуванням агрегованого розміру фінансового сектора, його секторного складу; ідентифікації існуючих фінансових установ, ринків фінансових інструментів та діапазону доступних фінансових продуктів; пошуку рівня концентрації фінансових посередників.

Для оцінки рівня розвитку фінансового сектора країни важливим є використання системи індикаторів фінансової архітектури, активності та рівня розвитку фінансового посередництва. Науково-методичне обґрунтування ефективності діяльності вітчизняного фінансового сектора запропоновано здійснювати з урахуванням відповідних ознак фінансового розвитку. Це поняття окреслено як комплексну динамічну характеристику функціонування фінансового сектора, що враховує розмір, активність, продуктивність і доступність капіталу для основних економічних суб'єктів. Основним критерієм фінансового розвитку виступає показник фінансової глибини, що має узагальнювати показники діяльності банків, небанківських фінансових установ та ринку цінних паперів.

Економетричне дослідження залежності показників соціально-економічного розвитку країни (ВВП, обсяг експорту, обсяг інвестицій в основний капітал, чисельність зайнятого населення, середньомісячна заробітна плата в розрахунку на одного штатного працівника) підтвердило: збільшення показників фінансової глибини сприяє зростанню показників соціально-економічного розвитку.

У розділі наголошено, що для оцінки розвитку фінансового сектора в контексті забезпечення економічного зростання не може бути використаний єдиний універсальний критерій. На основі методичного підходу розв'язання багатокритеріальних задач у розділі здійснено поетапне моделювання комплексного показника розвитку фінансового сектора. Сутність процесу полягала у відборі індикаторів для конструювання комплексного показника розвитку фінансового сектора; нормалізації сукупності відібраних показників; розподілі показників за характером впливу на результат сектора (табл. 1); розрахунку параметрів множинної лінійної регресії; перевірці моделі на адекватність; розрахунку стандартизованих коефіцієнтів моделі; розрахунку дельта-коефіцієнтів моделі.

Отримані нормалізовані значення показників у розрізі банків, сектора небанківських фінансових установ та ринку цінних паперів дозволили визначити комплексний показник розвитку фінансового сектора в контексті економічного зростання як результативну ознаку. Формування комплексного критерію здійснено на основі згортання нормалізованих значень у вигляді дробу (4):

$$FDEG = \frac{\sum BS_i^+ \sum NBS_i^+ \sum SM_i^+}{\sum BS_i^- \sum NBS_i^- \sum SM_i^-}, \quad (4)$$

де $FDEG$ – комплексний показник розвитку фінансового сектора, BS_i^+ , NBS_i^+ , SM_i^+ , BS_i^- , NBS_i^- , SM_i^- – нормалізовані значення i -го показника банківського сектора, сектора небанківських фінансових установ та ринку цінних паперів за додатними та від'ємними значеннями.

**Розподіл показників за характером впливу
на роль фінансового сектора в забезпеченні економічного зростання**

Сектор	Показники, збільшення яких сприяє підвищенню ролі фінансового сектора	Показники, збільшення яких призводить до зниження ролі фінансового сектора
Банківський сектор (BS)	Відношення активів банків до ВВП, % Обсяг банківського кредитування, % від ВВП Інвестиції в основний капітал за рахунок банківського кредитування, % від ВВП Інвестиції в основний капітал за рахунок банківського кредитування, % від обсягу кредитів Відношення довгострокових кредитів до загальної суми кредитів, % Співвідношення M2 та ВВП, %	Середньозважена річна процента ставка за кредитами, % Темп зміни офіційного курсу гривні до дол. США щодо показників попереднього року, % Співвідношення обсягу кредитів та депозитів, % Співвідношення прострочених позик до всіх позик, %
Сектор небанківських фінансових установ (NBS)	Активи страхових компаній, % від ВВП Активи пенсійних фондів, % від ВВП Активи ICI, % від ВВП Активи кредитних спілок, % від ВВП Страхові премії, % від ВВП Рівень виплат, % Частка акцій в активах НФУ, % Частка облігацій в активах НФУ, % Частка премій за страхування життя, % від обсягу премій	Частка депозитів та грошових коштів в активах небанківських фінансових установ, % Темп зміни офіційного курсу гривні до дол. США щодо показників попереднього року, %
Ринок цінних паперів (SM)	Співвідношення капіталізації ринку цінних паперів та ВВП, % Обсяг торгів за приватними борговими зобов'язаннями, % до ВВП Обсяг торгів цінними паперами, % до ВВП Обсяг випуску облігацій, % до ВВП Обсяг випуску акцій, % до ВВП Коефіцієнт оборотності акцій	Обсяг державних зобов'язань, % до ВВП Частка випуску опціонів Темп зміни офіційного курсу гривні до дол. США щодо показників попереднього року, %

Проведені розрахунки засвідчили, що розвиток фінансового сектора в контексті забезпечення економічного зростання може бути представлений у такому вигляді (5):

$$FDEG = -8,906 + 10,089BS + 1,313NBS + 7,195SM. \quad (5)$$

Отримані значення коефіцієнтів регресії дозволили зробити висновок про достатньо високий рівень (понад 90 %) детермінованості результативної ознаки факторними. На основі розрахунку Δ -коефіцієнтів встановлено, що розвиток фінансового сектора забезпечується зростанням: на 17,95 % – показників банків, на 57,66 % – показників небанківських фінансових установ, на 24,39 % – показників ринку цінних паперів.

Вивчення факторів впливу на ефективність діяльності фінансових установ дало підстави обґрунтувати вплив інфляції як фактора, що стримує економічне зростання країни. На основі порівняльного аналізу показників фінансової глибини та річної інфляції у країнах-членах ОЕСР за період 1971–2009 рр. визначено обернену нелінійну залежність між діяльністю фінансового сектора та інфляцією. Встановлено наявність критичних значень інфляції, вихід за межі яких змінює характер чутливості фінансового сектора до темпів зростання цін. При інфляції в діапазоні 7–16 % спостерігається висока обернена залежність показника фінансової глибини; інфляція до 4 % і понад 16 % не впливає на розвиток фінансового сектора; інфляція в межах 4–7 % стимулює зростання фінансової глибини, сприяючи депозитно-кредитним операціям та інвестиціям у реальний сектор економіки.

Проведений кореляційно-регресійний аналіз дав можливість переконатися у відсутності стійкої залежності впливу інфляції на фінансовий сектор України. Це пояснюється високим ступенем пристосованості вітчизняних фінансових установ до щорічно високих темпів інфляції, які перевищують порогові значення для нашої країни. Водночас запропонований автором матричний метод (рис. 3) дозволив виявити існування певного закону розподілу країн щодо інфляції та фінансового розвитку, за яким країни з темпами інфляції понад 10 % не досягають високих показників фінансового розвитку.

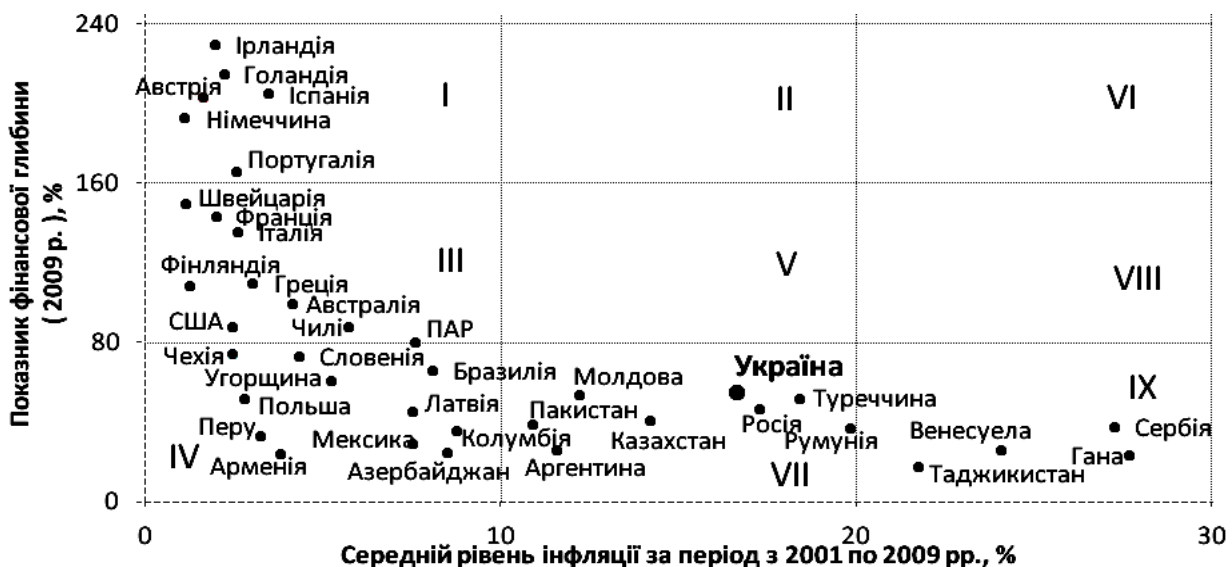

Рис. 3. Розподіл залежності фінансової глибини і середнього рівня інфляції в Україні та країнах світу

У розділі формалізовані причини і наслідки впливу світової фінансової кризи на діяльність фінансових установ. Визначено, що експортно-сировинна орієнтація вітчизняної промисловості та експансійна валютно-кредитна споживча політика банків зумовили падіння національного виробництва на початку IV кв. 2008 р. Шляхом аналізу активно-пасивних операцій фінансових установ

доведено, що фінансова криза вплинула передусім на кредитну активність банків. Її падіння було “пом’якшено” приростом депозитів населення, які на кінець 2010 р. перевищили докризовий рівень на 20 % . Значною мірою вплив кризи позначився на діяльності кредитних спілок, активи яких упродовж аналізованого періоду стабільно знижувалися в середньому на 5,7 % щоквартально.

Визначення диспропорцій вітчизняної економіки, недоліків функціонування фінансового сектора, з’ясування факторів, які стримують і сприяють розвитку фінансових установ, дозволило обґрунтувати цілі розвитку фінансового сектора України в контексті економічного зростання: забезпечення ефективного перерозподілу фінансових ресурсів; збалансування внутрішнього і зовнішнього платоспроможного попиту; зростання фінансових активів населення; зростання конкурентоспроможності та диверсифікованості фінансового сектора; зростання довгострокового компонента у структурі активів фінансового сектора; зниження спекулятивної залежності від зовнішнього капіталу та орієнтація на прямі, інноваційно спрямовані інвестиції в модернізацію економіки.

На основі оцінки можливостей та ефекту від уведення в обіг недокапіталізованих немонетарних активів (земля, державна нерухомість, природні ресурси), пенсійних державних накопичень (II рівень пенсійної системи), заощаджень населення, реалізації державних заходів стосовно підвищення ефективності діяльності фінансових установ та макроекономічної ситуації на світовому фінансовому ринку запропоновано сценарії розвитку вітчизняного фінансового сектора: сценарій швидкого, інерційно-тенденційного, віддаленого зростання та кризовий.

ВИСНОВКИ

У дисертації наведено теоретичне узагальнення і нове вирішення наукової задачі, що полягає в комплексному аналізі діяльності фінансових установ і розробленні науково-методичних підходів до оцінки їхнього впливу на економічне зростання України.

За результатами проведеного дослідження зроблено наступні висновки:

1. Фінансові установи виступають єднальною ланкою між фінансовою системою та реальним сектором економіки, забезпечують функціонування фінансового ринку країни, формують ресурсну базу розширеного відтворення народного господарства за рахунок мобілізації і трансформації фінансових ресурсів, створюють сприятливий інвестиційний клімат і, як наслідок, стимулюють економічне зростання країни.

2. Ретроспективний аналіз автентичної економічної думки віддзеркалює динаміку в розумінні ролі і місця фінансових установ в економіці країни від “звичайних обслуговувачів” народного господарства до невід’ємної і вагомій складовій системи трансформації заощаджень в інвестиції. Учені-економісти XVII – початку XX ст. мету функціонування фінансових установ ставили вузько-спрямовано (сприяння торгівлі через кредитування, здійснення безготівкових розрахунків банками, зниження ризиків, пов’язаних з інвестуванням коштів, автоматична трансформація розрізнених заощаджень в інвестиції). Із середини

XX ст. системна діяльність фінансових установ щодо трансформації фінансових ресурсів на основі достовірної та вчасної інформації про ситуацію на фінансовому і товарному ринках розглядається як джерело економічного зростання.

3. У результаті дослідження модель фінансової системи представлено як таку архітектуру національної фінансової системи, що визначає напрями руху фінансових потоків, способи взаємодії фінансового та реального секторів економіки і структуру фінансових установ, які забезпечують її функціонування. Узагальнення та оцінка факторів, що обумовлюють модель фінансової системи, дозволили обґрунтувати процес формування банкоцентричної моделі фінансової системи в Україні. Характерними ознаками сьогодення є процеси конвергенції моделей фінансових систем, зокрема активний розвиток небанківських фінансових установ і фондового ринку в європейських країнах та підвищення ролі банків у США.

4. На основі методу побудови кривої концентрації (за прикладом кривої Лоренца) та розрахунку коефіцієнта концентрації доведено наявність структурної нерівномірності між обсягами отриманих кредитів суб'єктами реального сектора економіки за видами економічної діяльності та обсягами створеної ними валової доданої вартості. Методом порівняння фактичних обсягів кредитів, що надані суб'єктам реального сектора, з нормативними потребами визначено низький рівень забезпеченості підприємств кредитними ресурсами.

5. Проведений аналіз дозволив обґрунтувати зростаючу роль небанківських фінансових установ в економіці. Вплив діяльності цих установ на економічне зростання країни здійснюється з урахуванням динаміки вартості активів і структури їх розміщення. Основним каналом впливу виступає інвестиційна діяльність небанківських фінансових установ.

6. Доведено, що позитивний вплив банків і небанківських фінансових установ забезпечується їх інвестиційною діяльністю на фондовому ринку. На основі побудови економіко-математичної моделі залежності динаміки ВВП від обсягів активів фінансових установ та обсягу торгів на фондовому ринку за кварталними даними 2005-2010 рр. визначено, що в докризовий період (2005 р. – III кв. 2008 р.) на динаміку ВВП найбільш суттєвий вплив здійснювали банки. У кризовий період (IV кв. 2008 р. – 2010 р.) зростання ВВП значною мірою було підтримано діяльністю небанківських фінансових установ.

7. Доведено, що ефективність фінансового сектора визначається з урахуванням агрегованого розміру і структури фінансового сектора, ідентифікації існуючих фінансових установ, ринків фінансових інструментів та діапазону доступних фінансових продуктів, пошуку рівня концентрації фінансових посередників. Для оцінки рівня розвитку фінансового сектора країни обґрунтовано необхідність використання системи індикаторів фінансової архітектури, активності та рівня розвитку фінансового посередництва. На основі методичного підходу розв'язання багатокритеріальних задач здійснено поетапне моделювання комплексного показника фінансового сектора з урахуванням розподілу показників за характером їх впливу на результат сектора. Це сприяло визначенню внеску кожної із складових у розвиток фінансового сектора.

8. Аналіз факторів впливу на ефективність діяльності фінансових установ дав можливість обґрунтувати вплив інфляції як фактора, що стримує економічне зростання країни. Встановлено наявність критичних значень інфляції, вихід за межі яких змінює характер чутливості фінансового сектора до темпів зростання цін. Кореляційно-регресійний аналіз довів відсутність залежності впливу інфляції на фінансовий сектор України, що пояснюється високим ступенем пристосованості вітчизняних фінансових установ до щорічно високих темпів інфляції.

9. Визначення диспропорцій вітчизняної економіки та недоліків функціонування фінансового сектора дозволило обґрунтувати теоретичні засади розвитку фінансового сектора України в контексті економічного зростання. На основі оцінки можливостей та реалізації державних заходів стосовно підвищення ефективності діяльності фінансових установ та макроекономічної ситуації на світовому фінансовому ринку запропоновано сценарії розвитку фінансового сектора.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ

Статті у наукових фахових виданнях

1. Семенов А. Ю. Взаємодія банківського і реального секторів економіки України: основні тенденції / А. Ю. Семенов // *Фінанси, учет, банки*. – 2010. – №1(16). – С. 181–188 (0,53 друк. арк.).
2. Семенов А. Ю. Еволюція зарубіжних концепцій впливу моделей фінансової системи на економічне зростання країни / А. Ю. Семенов // *Фінансова система України : зб. наук. пр.* – Острог : Національний ун-т “Острозька академія”, 2010. – Випуск 13. – С. 388–395 (0,46 друк. арк.).
3. Семенов А. Ю. Моделі фінансових систем у розвинутих країнах: переваги і недоліки / А. Ю. Семенов // *Вісник Хмельницького національного університету*. – (Серія “Економічні науки”). – 2010. – Т. 1, № 4. – С. 129–133 (0,43 друк. арк.).
4. Семенов А. Ю. Розвиток економічної думки про роль фінансових установ в економічній системі (кінець XIX–XX ст.) / А. Ю. Семенов // *Вісник Університету банківської справи Національного банку України*. – 2010. – № 1 (7). – С. 190–193 (0,47 друк. арк.).
5. Семенов А. Ю. Роль і місце фінансових установ у фінансовій системі країни / А. Ю. Семенов // *Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України : зб. наук. пр.* – Суми : ДВНЗ “УАБС НБУ”, 2010. – Вип. 28. – С. 111–117 (0,39 друк. арк.).
6. Семенов А. Ю. Вплив інфляції на ефективність фінансового сектора / А. Ю. Семенов // *Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі*. – (Серія “Економічні науки”). – 2011. – № 2 (47). – С. 172–178. (0,51 друк. арк.).
7. Семенов А. Ю. Передумови формування банкоцентричної моделі фінансової системи України / А. Ю. Семенов // *Вісник Хмельницького національного університету*. – (Серія “Економічні науки”). – 2011. – № 1. – С. 106–109. (0,43 друк. арк.).

8. Семенов А. Ю. Діяльність небанківських фінансових установ у контексті економічного зростання / А. Ю. Семенов // Вісник Запорізького національного університету. – (Серія “Економічні науки”). – 2011. – № 1(1). – С. 139–148 (0,80 друк. арк.).
9. Семенов А. Ю. Ефективність фінансового сектору України у контексті економічного зростання / А. Ю. Семенов // Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі. – (Серія “Економічні науки”). – 2011. – № 1 (45). – С. 49–54 (0,49 друк. арк.).
10. Семенов А. Ю. Роль фінансових установ у суспільно-економічному відтворенні: еволюція теоретичних поглядів (XVII–XIX ст.) / А. Ю. Семенов // Вісник Криворізького економічного інституту. – 2011. – № 1. – С. 123–127 (0,39 друк. арк.).
11. Школьник І. О. Взаємодія інститутів фінансового посередництва з реальним сектором економіки / І. О. Школьник, А. Ю. Семенов // Фінанси України, 2011. – № 1. – С. 84–94 (0,74 друк. арк.). Особистий внесок полягає у розробці науково-методичного підходу до дослідження залежності економічного зростання в країні від рівня розвитку фінансового посередництва (0,55 друк. арк.).

Публікації у збірниках матеріалів конференцій

12. Семенов А. Ю. Сучасний стан розвитку фінансових установ України / А. Ю. Семенов // Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України : зб. тез доп. XII Всеукр. наук.-практ. конф. (Суми, 12–13 листопада 2009 р.) : [у 2 т.] / ДВНЗ “Українська академія банківської справи Національного банку України”. – Суми : ДВНЗ “УАБС НБУ”, 2009. – Т. 2. – С. 63–64 (0,1 друк. арк.).
13. Семенов А. Причини виникнення світової фінансової кризи та її негативні наслідки для економіки України / А. Семенов // Інноваційний розвиток суспільства за умов крос-культурних взаємодій : зб. тез доп. II Міжнар. наук. конф. (Суми, 27–30 квітня 2009 р.) : [у 3 т.] / Сумський обл. ін-т післядипл. пед. освіти. – Суми : СОІПО, 2009. – Т. 2. – С. 21–23 (0,29 друк. арк.).
14. Семенов А. Фінансова криза в Україні та її вплив на реальний сектор економіки / А. Семенов // Міжнародна банківська конкуренція: теорія і практика : зб. тез доп. IV Міжнар. наук.-практ. конф. (Суми, 21–22 травня 2009 р.) : [у 2 т.] / ДВНЗ “Українська академія банківської справи Національного банку України. – Суми : ДВНЗ “УАБС НБУ”, 2009. – Т. 2. – С. 70–72 (0,08 друк. арк.).
15. Семенов А. Ю. Проблеми взаємодії банківських фінансових установ та підприємств реального сектору економіки України / А. Ю. Семенов // Розвиток України в XXI столітті: економічні, соціальні, екологічні, гуманітарні та правові проблеми : зб. тез доп. VIII Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф. (Тернопіль, 5 листопада 2010 р.) / Тернопільський нац. економ. ун-т. – Тернопіль, 2010. – С. 256–258 (0,14 друк. арк.).

16. Семенов А. Ю. Вплив фінансових інститутів на економічне зростання: теоретичні підходи / А. Ю. Семенов // Матеріали за VII Міжнарод. научна практ. конф. “Будущие исследования – 2011”. (Софія, 17–25 лютого 2011 г.). Том 1. Економіки – Софія: “БялГрад-БГ” ООД, 2011. – С. 83–86 (0,24 друк. арк.).
17. Семенов А. Ю. Концептуальні підходи до визначення моделі фінансової системи країни / А. Ю. Семенов // Проблеми розвитку фінансової системи України в умовах глобалізації: сб. трудов XIII Міжнарод. научно-практ. конф. асп. и студ. (Симферополь, 23–26 лютого 2011 г.). – Симферополь: Таврический нац. ун-т им. В. И. Вернадского, 2011. – С. 164–165. (0,09 друк. арк.).

АНОТАЦІЯ

Семенов А. Ю. Вплив діяльності фінансових установ на економічне зростання України. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук зі спеціальності 08.00.08 – Гроші, фінанси і кредит. – Державний вищий навчальний заклад “Українська академія банківської справи Національного банку України”, Суми, 2011.

У дисертації здійснено комплексний аналіз діяльності фінансових установ, розроблено науково-методичні підходи до оцінки їхнього впливу на економічне зростання України. Доведено, що фінансові установи, виступаючи факторами попиту, пропозиції та розподілу, формують ресурсну базу розширеного відтворення народного господарства, стимулюють економічне зростання країни.

Шляхом застосування методів побудови кривої концентрації валової доданої вартості та банківських кредитів за видами економічної діяльності, економіко-математичної моделі та комплексного показника залежності економічного зростання від індикаторів розвитку фінансового сектора в докризовий період та в умовах кризи обґрунтовано вплив діяльності фінансових установ на економічне зростання України. Здійснено оцінку впливу інфляції на діяльність фінансових установ. Встановлено наявність критичних значень інфляції, вихід за межі яких змінює характер чутливості фінансового сектора до темпів зростання цін. З урахуванням факторів, що стримують і сприяють розвитку фінансових установ, оцінки ефекту та можливостей посилення розвитку фінансового сектора, а також макроекономічної ситуації на світовому фінансовому ринку запропоновано сценарії розвитку вітчизняного фінансового сектора.

Ключові слова: фінансова установа, фінансова система, фінансовий сектор, банк, небанківська фінансова установа, економічне зростання, економічний розвиток.

АННОТАЦИЯ

Семенов А. Ю. Влияние деятельности финансовых учреждений на экономический рост Украины. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата экономических наук по специальности 08.00.08 – Деньги, финансы и кредит. – Государственное высшее учебное заведение “Украинская академия банковского дела Национального банка Украины”, Сумы, 2011.

В диссертации представлен комплексный анализ деятельности финансовых учреждений, разработаны научно-методические подходы к оценке их влияния на экономический рост Украины. Раскрыта экономическая сущность финансовых учреждений во взаимосвязях с понятиями “финансовая система”, “финансовый рынок”, “финансовый сектор”, “финансовый посредник”, определено место финансовых учреждений в моделях финансовой системы. Обосновано, что финансовые учреждения как связующее звено между финансовой системой и реальным сектором экономики обеспечивают функционирование финансового рынка страны. Выступая факторами спроса (потребительское кредитование), предложения (предоставление кредитных и инвестиционных ресурсов) и распределения (мобилизация и трансформация финансовых ресурсов), финансовые учреждения формируют ресурсную базу расширенного воспроизводства народного хозяйства, стимулируют экономический рост страны.

На основании построения кривой концентрации валовой добавленной стоимости и банковских кредитов по видам экономической деятельности, а также сравнения фактических объемов кредитования с нормативными потребностями субъектов хозяйствования проведен анализ влияния деятельности банков на экономический рост Украины. Путем расчета многофакторных уравнений зависимости динамики стоимости активов и структуры их размещения доказано влияние банковских финансовых учреждений на экономический рост страны. На основании применения метода последовательных отличий и адаптивных методов предложен научно-методический подход построения экономико-математической модели определения влияния финансовых учреждений и фондового рынка на экономический рост Украины в докризисный период и в условиях кризиса.

Методом решения многокритериальных задач осуществлено поэтапное моделирование комплексного показателя финансового сектора с учетом распределения показателей сектора по характеру их влияния на развитие финансового сектора. Доказана необходимость использования системы индикаторов финансовой архитектуры, активности и уровня развития финансового посредничества.

Проведена оценка влияния инфляции на деятельность финансовых учреждений в контексте исследования финансового сектора Украины. Установлено наличие критических значений инфляции, выход за пределы которых меняет характер чувствительности финансового сектора к темпам роста цен.

С учетом факторов, которые удерживают и способствуют развитию финансовых учреждений, оценки эффекта и возможностей усиления развития финансового сектора (введения в оборот недокапитализированных немонетарных активов, пенсионных государственных накоплений, сбережений населения), а также макроэкономической ситуации на мировом финансовом рынке обоснованы сценарии развития отечественного финансового сектора.

Ключевые слова: финансовое учреждение, финансовая система, финансовый сектор, банк, небанковское финансовое учреждение, экономический рост, экономическое развитие.

SUMMARY

Semenog A. Y. Influence of financial institutions' activity on the economic growth of Ukraine. – Manuscript.

Thesis for kandidat nauk degree, speciality 08.00.08. – Money, Finance and Credit. – State higher educational institution “Ukrainian Academy of Banking of the National Bank of Ukraine”, Sumy, 2011.

In dissertation a comprehensive analysis of financial institutions was conducted, the scientific and methodological approaches to assessing their impact on economic growth in Ukraine were investigated. It is proved that the financial institutions acting as factors of demand, supply and distribution, form the resource base of expanded reproduction of the economy, stimulate economic growth.

The impact of financial institutions on economic growth in Ukraine was proved by using the methods of constructing the curve of distribution of gross value added and bank credit by the kinds of economic activity, economic-mathematical models and complex rate dependence of growth on indicators of financial sector development in pre-crisis and crisis periods. The influence of inflation on financial institutions was estimated. It is defined the presence of critical values of inflation, crossing which changes the nature of the sensitivity of the financial sector to the growth of prices. According the factors that constrain and facilitate the development of financial institutions, opportunities and the effects of strengthening the financial sector and macroeconomic situation in the global financial market are proposed the scenarios of the domestic financial sector development.

Key words: financial institutions, financial system, financial sector, bank, non-bank financial institution, economic growth, economic development.

Відповідальний за випуск
доктор економічних наук, професор
Школьник Інна Олександрівна

Підписано до друку 17.11.2011.
Формат 60x90/16. Обл.-вид. арк. 0,9.
Гарнітура Times. Тираж 100 пр.

Державний вищий навчальний заклад
“Українська академія банківської справи
Національного банку України”
40000, м. Суми, вул. Петропавлівська, 57.
Свідоцтво про внесення до Державного реєстру
видавців, виготівників і розповсюджувачів
видавничої продукції: серія ДК № 3160 від 10.04.2008

